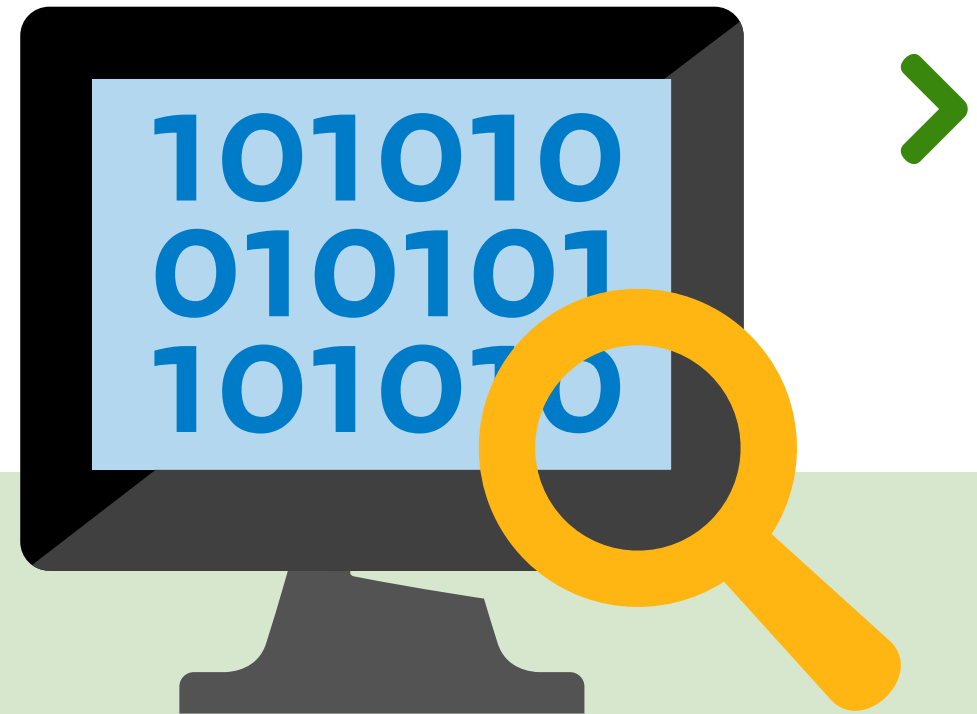

Handreiking voor gemeenten

voor online onderzoek
bij het handhaven van
de openbare orde

Handreiking voor gemeenten

voor online onderzoek
bij het handhaven van
de openbare orde

Inleiding

Stappenplan

Online onderzoek
in publiek
toegankelijke
bronnen

Inbedding
in de privacy-
organisatie

Praktijk-
voorbeelden

Inhoud

Inleiding	4
Stappenplan	7
Online onderzoek in publiek toegankelijke bronnen in het kader van de openbare orde	10
Inbedding in de privacyorganisatie	18
Praktijkvoorbeelden	20

Inleiding

Stappenplan

Online onderzoek
in publiek
toegankelijke
bronnen

Inbedding
in de privacy-
organisatie

Praktijk-
voorbeelden

Inleiding

Inleiding

Stappenplan

Online onderzoek
in publiek
toegankelijke
bronnen

Inbedding
in de privacy-
organisatie

Praktijk-
voorbeelden

Inleiding

Bij de handhaving van de openbare orde staan gemeenten steeds vaker gesteld voor een lastige opgave. De verwevenheid tussen de digitale en fysieke wereld wordt steeds groter. Zo kan een verstoring van de openbare orde in de fysieke wereld zijn oorsprong hebben in de digitale wereld. Voor gemeenten ontbreken duidelijke kaders over hoe online onderzoek kan worden gedaan in publiek toegankelijke bronnen. Deze handreiking biedt gemeenten daarvoor een handelingsperspectief.

Deze handreiking biedt een stappenplan om te beoordelen of het nodig is online onderzoek te doen om bepaalde openbare orde bevoegdheden in te kunnen zetten, of indien daarover nog geen duidelijkheid bestaat, om een algemeen beeld te kunnen vormen van een (dreigende) openbare orde verstoring. Als uit het stappenplan blijkt dat online onderzoek mogelijk is wordt vervolgens stilgestaan bij de wijze waarop dit mogelijk is en onder welke omstandigheden, ook wanneer dit betekent dat daarbij persoonsgegevens worden verwerkt.

In bepaalde gevallen dient eerst een nadere afweging te worden gemaakt voordat online onderzoek kan plaatsvinden. Een nadere afweging is bijvoorbeeld nodig als de focus van het onderzoek verschuift van het verkrijgen van een beeld bij een concrete situatie van een (dreigende) verstoring van de openbare orde naar het verzamelen van informatie over personen. De handreiking biedt daartoe een afwegingskader.

Omdat online onderzoek juridisch is begrensd wordt tot slot geëxpliciteerd wat deze buitengrenzen zijn en welke vormen en in welke omstandigheden online onderzoek in publiek toegankelijke bronnen *niet* mogelijk zijn.

Inleiding

Stappenplan

Online onderzoek
in publiek
toegankelijke
bronnen

Inbedding
in de privacy-
organisatie

Praktijk-
voorbeelden

Leeswijzer

Hieronder staan een aantal uitgangspunten beschreven en wordt het kader geschetst waarbinnen onderzoek in online informatiebronnen plaatsvindt. Op pagina 8 is een AVG-stappenplan opgenomen met een toelichting daarop op pagina 9. Op pagina 11 en 12 wordt aangegeven wat wel en niet is toegestaan en in welke gevallen een nadere afweging moet worden gemaakt of online onderzoek mogelijk is. Op pagina 13 t/m 17 wordt een aantal relevante begrippen en beginselen toegelicht. Vanaf pagina 19 wordt ingegaan op de beleidsmatige en organisatorische randvoorwaarden van online onderzoek. Tot slot staan in de bijlagen vijf casussen beschreven.

Uitgangspunten

- 1 Burgemeesters hebben op grond van artikel 172, eerste lid, van de Gemeentewet de taak om de openbare orde te handhaven. Daartoe biedt de wet verschillende algemene en specifieke openbare orde-bevoegdheden.
- 2 Onder voorwaarden is het toegestaan om publiek toegankelijke bronnen te raadplegen in het kader van de uitoefening van deze taak en het inzetten van openbare orde-bevoegdheden.
- 3 Bij het raadplegen van publiek toegankelijke bronnen is al snel sprake van het verwerken van persoonsgegevens.
- 4 Als uit de aard van de signalen al min of meer duidelijk wordt van welke bevoegdheden mogelijk gebruik gemaakt zal worden, dient het online onderzoek altijd op grondslag van die bevoegdheid plaats te vinden.
- 5 Als er een concrete aanleiding is, maar het nog niet duidelijk is van welke bevoegdheid mogelijk gebruik zal worden gemaakt, kan gedurende die periode het onderzoek plaatsvinden op de algemene grondslag van artikel 172, eerste lid van de Gemeentewet. Online onderzoek op grond van dit artikel kan slechts beperkt in tijd, aard en omvang.
- 6 Online onderzoek is mogelijk, mits aan de regels en voorwaarden van de (U)AVG wordt voldaan. Deze handreiking gaat nader op een aantal van deze regels en voorwaarden in.

Inleiding

Stappenplan

Online onderzoek
in publiek
toegankelijke
bronnen

Inbedding
in de privacy-
organisatie

Praktijk-
voorbeelden

Stappenplan

Inleiding

Stappenplan

Online onderzoek
in publiek
toegankelijke
bronnen

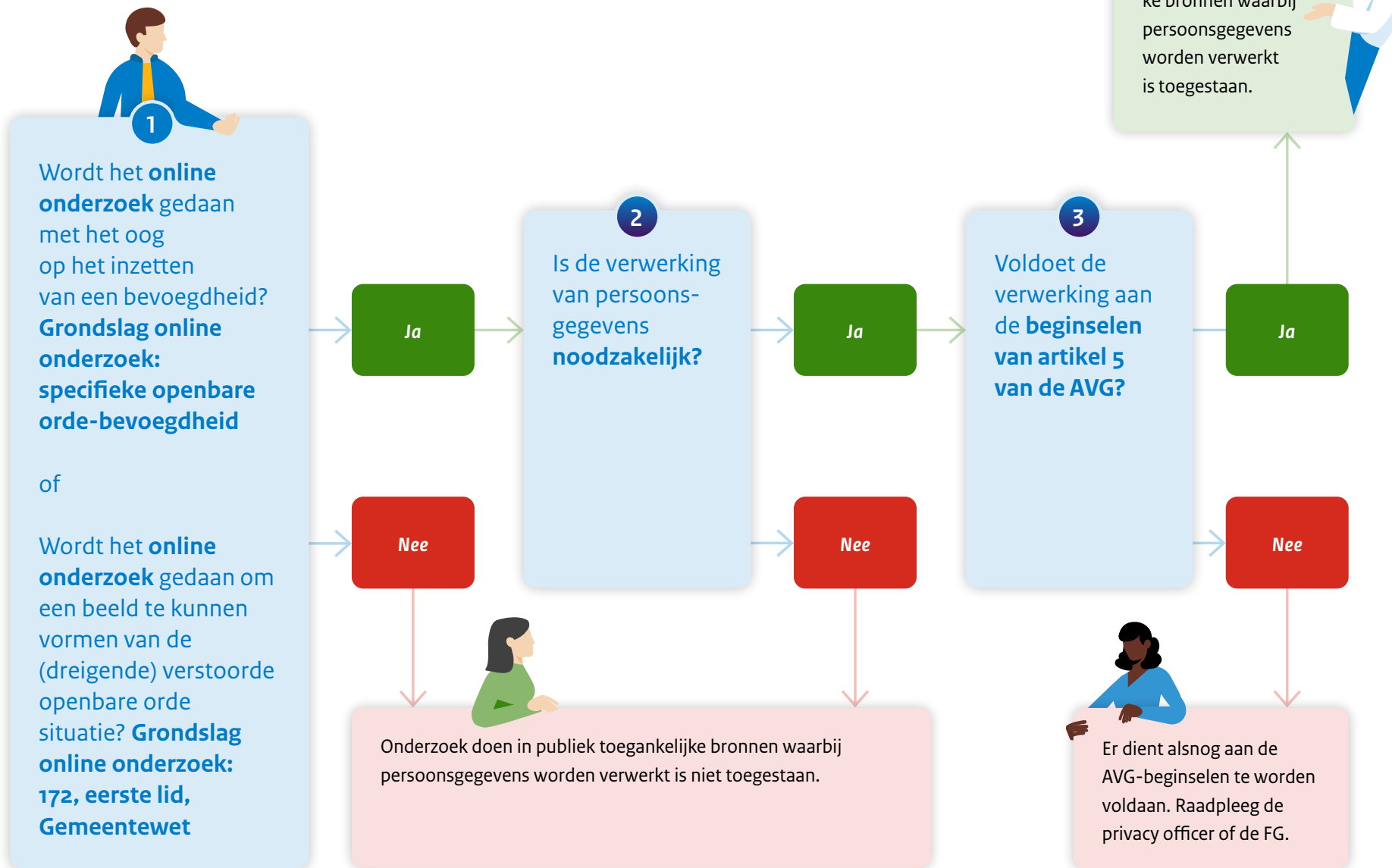

Inbedding
in de privacy-
organisatie

Praktijk-
voorbeelden

AVG Stappenplan

Inleiding

Stappenplan

Online onderzoek in publiek toegankelijke bronnen

Inbedding in de privacy-organisatie

Praktijkvoorbeelden

Toelichting stappenplan

Wanneer er sprake is van een (dreigende) openbare orde verstoring en online onderzoek kan helpen dit te voorkomen of tegen te gaan, kan het stappenplan worden gevolgd met behulp van onderstaande toelichting.

- 1 Wanneer bij signalen van een (dreigende) openbare orde verstoring al min of meer duidelijk is welke algemene of specifieke openbare orde bevoegdheden mogelijk worden ingezet, dan kan het online onderzoek worden gebruikt met als doel om tot een zorgvuldig en goed gemotiveerd besluit te komen. Het online onderzoek dient dan op die grondslag in samenhang met de artikelen 3:2 en 3:46 Awb dan wel waar van toepassing titel 5.2 Awb, plaats te vinden. Het verdient altijd de voorkeur het online onderzoek te baseren op grondslag van een concrete bevoegdheid.

Een signaal levert mogelijk niet altijd een voldoende beeld op van de situatie en de mogelijk in te zetten bevoegdheden. Daarom kan het nodig zijn om online onderzoek te doen om het informatiebeeld aan te vullen om spoedig daarna een keuze te kunnen maken voor de inzet van bevoegdheden. Als die keuze nog niet direct te maken is ben je als gemeente nog aan het oriënteren op de situatie. Wat is er precies aan hand, hoe ernstig is de situatie, waar en wanneer speelt het zich af, wie zijn er bij betrokken etc.? Online onderzoek in publiek toegankelijke bronnen zou kunnen helpen om daarover meer duidelijkheid te krijgen. De grondslag voor het doen van online onderzoek kan dan worden gevonden in artikel 172, eerste lid van de Gemeentewet. Het doel van het onderzoek moet duidelijk worden bepaald.

Nu dient beoordeeld te worden of het ook daadwerkelijk noodzakelijk is om online onderzoek te doen om een beeld te kunnen vormen van

de openbare orde situatie, of dat de gemeente bijvoorbeeld al over andere informatie beschikt om dat beeld te kunnen vormen. Als online onderzoek noodzakelijk blijkt mag hiermee slechts een geringe inbreuk worden gemaakt op de privacy van betrokkenen omdat artikel 172 van de Gemeentewet een heel algemene bepaling betreft. Als vervolgens duidelijk wordt van welke bevoegdheid mogelijk gebruik zal worden gemaakt dient het onderzoek op die grondslag te plaats te vinden.

- 2 Wanneer min of meer duidelijk is welke bevoegdheden (mogelijk) zullen worden ingezet dient te worden afgewogen of het online onderzoek noodzakelijk is om te kiezen voor die bevoegdheid en om te onderbouwen waarom die bevoegdheid wordt ingezet. In dat geval kan het bijvoorbeeld ook nodig zijn om online gevonden informatie op te slaan.
- 3 Als blijkt dat online onderzoek noodzakelijk is om een beeld te kunnen vormen van de (dreigende) openbare ordeverstoring, of om een concrete bevoegdheid in te kunnen zetten, dient bij het online onderzoek aan de beginselen van artikel 5 van de AVG te worden voldaan. Als dat het geval is, is online onderzoek in publiek toegankelijke bronnen toegestaan.

Toelichting

Het stappenplan moet worden gezien als een cyclus, het is geen lineair proces. Dat wil zeggen dat naarmate de situatie en de informatiepositie zich ontwikkelen, het nodig kan zijn om het stappenplan opnieuw te doorlopen en de vraag te stellen of het online onderzoek nog steeds noodzakelijk is om een beeld te kunnen vormen van de situatie of om een concrete bevoegdheid in te zetten.

Inleiding

Stappenplan

Online onderzoek
in publiek
toegankelijke
bronnen

Inbedding
in de privacy-
organisatie

Praktijk-
voorbeelden

Online onderzoek in publiek toegankelijke bronnen in het kader van de openbare orde

Inleiding

Stappenplan

Online onderzoek
in publiek
toegankelijke
bronnen

Inbedding
in de privacy-
organisatie

Praktijk-
voorbeelden

Online onderzoek in publiek toegankelijke bronnen in het kader van de openbare orde

Het is toegestaan om...

Bij onderzoek in een publiek toegankelijke bron is het toegestaan om:

- gebruik te maken van betaaldiensten zonder toegangscontrole.
- gebruik te maken van sociale media, zolang je geen gebruik maakt van je privéaccount om toegang tot een openbare pagina te verkrijgen.
- we adviseren om altijd een account van de gemeente te gebruiken bij het raadplegen van openbare pagina's op sociale media.

Het is niet toegestaan om...

Bij onderzoek in een publiek toegankelijke bron is het niet toegestaan om:

- via een technische truc/ingreep toegang te krijgen tot een bron (bijvoorbeeld door het ontwijken van beveiliging of het gebruik van valse sleutels).
- een burger te misleiden of een schuilnaam te gebruiken.
- gedrag uit te lokken (door bijvoorbeeld te reageren op berichten).
- zich actief in het leven van een persoon te mengen (bijvoorbeeld vrienden worden op sociale media of chatten).
- privéaccounts te gebruiken.

Inleiding

Stappenplan

Online onderzoek
in publiek
toegankelijke
bronnen

Inbedding
in de privacy-
organisatie

Praktijk-
voorbeelden

Toegestaan

Online onderzoek is toegestaan als het doel ervan is een algemeen beeld te vormen van een (dreigende) verstoring van de openbare orde. Voorwaarden voor online onderzoek zijn dat er een **concrete aanleiding** is, dat het onderzoek **noodzakelijk** is en dat wordt voldaan aan de **AVG** (zie paragraaf 4.1 van het juridisch kader).

Voorbeelden van wat is toegestaan:

- Raadplegen van ('scrollen op') publiek toegankelijke bronnen voor signalen over een concrete situatie.
- Zakelijke informatie checken, zoals informatie uit de KVK.
- Handmatig via sociale media contactgegevens verzamelen van een organisator van een demonstratie. Zodat afspraken met de organisator kunnen worden gemaakt t.b.v. het bewaren van de openbare orde.
- Online onderzoek in het kader van wetenschappelijk en statistisch onderzoek (art. 89, lid 1 AVG)

Afweging maken

Als online onderzoek plaatsvindt ter voorbereiding op het nemen van een concreet besluit, dient te worden afgewogen of dit strikt noodzakelijk is om dat besluit te kunnen nemen en zo ja, of het dan bijvoorbeeld ook noodzakelijk is de verzamelde gegevens op te slaan. Ook moet worden nagegaan dat er niet meer gegevens worden verzameld dan strikt noodzakelijk om dat besluit te kunnen motiveren.

Als de focus van het onderzoek wordt verlegd van het verzamelen van informatie over een bepaald(e) gebied/ situatie, naar het verzamelen van informatie over specifieke personen, **dient een nadere afweging** te worden gemaakt of dat in dat geval is toegestaan. Leg de stappen om te komen tot deze afweging vooraf vast in een protocol (zie paragraaf 4.2 van het juridisch kader). Het onderzoek in publiek toegankelijke bronnen moet ook voldoen aan de AVG. Of daarvan sprake is kan beoordeeld worden aan de hand van het stappenplan op pagina 8.

Niet toegestaan

Het is niet toegestaan als door middel van **stelselmatig online onderzoek** een min of meer compleet beeld van iemands privéleven wordt verkregen. Om stelselmatigheid te bepalen zijn de plaats, duur, intensiteit en frequentie van het onderzoek en gebruik van technische hulpmiddelen relevant (zie paragraaf 4.3 van het juridisch kader).

Voorbeelden van wat niet is toegestaan:

- Het **compleet in beeld brengen van iemands privéleven** kan tegenwoordig binnen enkele seconden worden verkregen door met één druk op de knop een gehele tijdlijn zichtbaar te maken. Dit is niet toegestaan. Het is daarbij ook niet toegestaan om gebruik te maken van zogenoemde monitoringstools (zie paragraaf 4.4 van het juridisch kader).
- Het is ook niet toegestaan om een **socialmedia-account van een inwoner** die bijvoorbeeld eerder de openbare orde heeft verstoord, af en toe in de gaten te houden zonder dat daar op dat moment een concrete aanleiding voor is.

Inleiding

Stappenplan

Online onderzoek
in publiek
toegankelijke
bronnen

Inbedding
in de privacy-
organisatie

Praktijk-
voorbeelden

Online onderzoek in publiek toegankelijke bronnen in het kader van de openbare orde

Wat zijn persoonsgegevens?

De AVG geeft aan dat een persoonsgegeven alle informatie is over een geïdentificeerde of identificeerbare natuurlijke persoon

Dit betekent dat informatie direct of indirect over iemand gaat, ofwel naar deze persoon te herleiden is. Gegevens over organisaties zijn geen persoonsgegevens volgens de AVG. Er zijn veel soorten persoonsgegevens. Voor de hand liggende gegevens zijn iemands naam, adres of woonplaats, maar ook telefoonnummers en postcodes met huisnummers zijn persoonsgegevens.

Er kan dus ook indirect sprake zijn van persoonsgegevens

Het gaat dan om gegevens die in combinatie met andere gegevens iets zeggen over een persoon. Of, met andere woorden, tot een persoon herleidbaar zijn.

Gevoelige gegevens over ras, godsdienst of gezondheid worden bijzondere persoonsgegevens genoemd

Deze zijn door de wetgever extra beschermd. Het is verboden om bijzondere persoonsgegevens te verwerken tenzij er een wettelijke uitzondering is. Ditzelfde geldt voor persoonsgegevens van strafrechtelijke aard.

Inleiding

Stappenplan

Online onderzoek
in publiek
toegankelijke
bronnen

Inbedding
in de privacy-
organisatie

Praktijk-
voorbeelden

Wanneer is er sprake van verwerken van persoonsgegevens?

Het begrip ‘verwerken’ is erg ruim. Een verwerking van persoonsgegevens betekent namelijk alles wat je met deze persoonsgegevens doet

Volgens de AVG is het verwerken van persoonsgegevens: ‘elke bewerking of elk geheel van bewerkingen met betrekking tot persoonsgegevens of een geheel van persoonsgegevens, al dan niet uitgevoerd via geautomatiseerde procedures, zoals het verzamelen, vastleggen, ordenen, structureren, opslaan, bijwerken of wijzigen, opvragen, raadplegen, gebruiken, verstrekken door middel van doorzending, verspreiden of op andere wijze ter beschikking stellen, aligneren of combineren, afschermen, wissen of vernietigen van gegevens’ (artikel 4, lid 1, onderdeel 2, AVG).

Voorbeelden waarbij sprake is van verwerken:

- Scrollen over Facebook pagina's.
- Het raadplegen van Telegram, anonieme profielen: het kan wel zijn dat uit een bericht volgt om wie het gaat.

1 Aanleiding

Wordt het online onderzoek gedaan met het oog op het bewaren of herstellen van de openbare orde?

Het onderzoek in publiek toegankelijke bronnen moet worden uitgevoerd met het oog op het bewaren of herstellen van de openbare orde zoals bedoeld in artikel 172 van de Gemeentewet. Pas dan worden immers de openbare orde-bevoegdheden van de burgemeester geactiveerd. De aanleiding kan zijn gelegen in een concrete ordeverstoring die zich op dat moment reeds – al dan niet onverwacht – voordoet (bijvoorbeeld rellen bij Project X in Haren). Ook kan de aanleiding zijn gelegen in een concrete dreiging van verstoring van de openbare orde. Een concrete dreiging kan worden gesignaleerd op basis van eerdere ongeregeldeheden (bijvoorbeeld rondom bepaalde voetbalwedstrijden) of op basis van een gefundeerde voorspelling van ongeregeldeheden (bijvoorbeeld een demonstratie in verband met de plaatsing van een asielzoekerscentrum in de gemeente). Als er geen concrete aanleiding is om de openbare orde-bevoegdheden in te zetten, is het doen van onderzoek in online publiek toegankelijke bronnen niet toegestaan. Dit verhoudt zich namelijk niet met het situationele karakter van artikel 172 van de Gemeentewet.

Wordt het online onderzoek gedaan om een bepaalde bevoegdheid in te kunnen zetten?

Het onderzoek in publiek toegankelijke bronnen kan ook plaatsvinden om een bepaalde bevoegdheid in te kunnen zetten. Als uit een bepaald signaal of andere informatie al min of meer duidelijk is welke bevoegdheden (mogelijk) worden ingezet, kan het voor de besluitvorming daartoe nodig zijn om online informatie te zoeken, ook als daarbij persoonsgegevens worden verwerkt.

Inleiding

Stappenplan

Online onderzoek
in publiek
toegankelijke
bronnen

Inbedding
in de privacy-
organisatie

Praktijk-
voorbeelden

2 AVG-beginselen

Voldoet de voorgenomen verwerking aan de AVG-beginselen?

De AVG is gestoeld op de beginselen die zijn opgenomen in artikel 5 AVG. Persoonsgegevens dienen zorgvuldig te worden verwerkt. Dit houdt in dat verwerkingen naast rechtmatig ook behoorlijk en transparant moeten zijn. Bovendien moet de verwerking gebonden zijn aan specifieke doelen en moet er worden voldaan aan de eis van dataminimalisatie. Daarnaast moet de verwerkingsverantwoordelijke maatregelen nemen om te zorgen dat de verzamelde gegevens juist zijn, mogen de gegevens niet langer worden bewaard dan nodig en moeten organisatorische en technische maatregelen getroffen worden zodat gegevens goed beveiligd en vertrouwelijk blijven.

Rechtmatigheid, behoorlijkheid en transparantie

Persoonsgegevens mogen alleen worden verwerkt voor gerechtvaardigde doeleinden. De artikelen 6 en 9 geven AVG redenen waarom (bijzondere) persoonsgegevens mogen worden verwerkt. De verwerking van gegevens dient netjes en verantwoord te gebeuren. Het is daarbij belangrijk dat het duidelijk is voor welke doelen de persoonsgegevens worden verwerkt en hoe dat gebeurt. Voor burgers moet het transparant zijn dat hun persoonsgegevens worden verwerkt, informatie en communicatie over de verwerking moet eenvoudig toegankelijk en begrijpelijk zijn. Personen moeten bewust worden gemaakt van risico's, regels, waarborgen en rechten in verband met de verwerking van persoonsgegevens. Ook moeten zij worden geïnformeerd over de wijze waarop zij hun rechten kunnen uitoefenen.

Doelbinding

Persoonsgegevens mogen alleen worden verzameld voor welbepaalde, uitdrukkelijk omschreven en gerechtvaardigde doeleinden en vervolgens niet verder op een met die doeleinden onverenigbare wijze worden verwerkt. Je dient dus voorafgaand aan het gebruik van online onderzoek in publiek toegankelijke bronnen een heldere en duidelijke omschrijving te geven van de doelstelling(en) van de verwerkingen. Dit is ook van belang om te kunnen vaststellen welke persoonsgegevens noodzakelijk zijn om in het kader van deze doelstelling te verwerken. Als je informatie doorzet naar de politie in het kader van het handhaven van de openbare orde, kan dit op basis van verdere verwerking.

Inleiding

Stappenplan

Online onderzoek
in publiek
toegankelijke
bronnen

Inbedding
in de privacy-
organisatie

Praktijk-
voorbeelden

3 Noodzaak voor verwerking

Is de verwerking noodzakelijk?

De inzet van online onderzoek in publiek toegankelijke bronnen vraagt om een afweging van het belang van het handhaven van de openbare orde tegenover de privacyrechten van burgers. Die afweging moet vooraf, per type activiteit worden gemaakt. Hierbij moet worden gekeken naar de proportionaliteit en subsidiariteit van het voorgenomen onderzoek.

Zo kan het noodzakelijk zijn om online onderzoek te doen waarbij persoonsgegevens worden verwerkt om een goed beeld te kunnen vormen van de (dreigende) openbare ordeverstoring, maar als die noodzaak er niet is omdat er bijvoorbeeld al voldoende andere informatie beschikbaar is, is online onderzoek niet toegestaan.

Als het onderzoek plaatsvindt in verband met de besluitvorming voor het inzetten van een bestuurlijke bevoegdheid, dan dient beoordeeld te worden of dit noodzakelijk is. Informatie die online gevonden wordt moet bovendien ter zake dienend zijn; het is niet toegestaan om meer informatie te verzamelen dan strikt noodzakelijk.

De proportionaliteitstoets bestaat uit de vraag naar effectiviteit en naar evenredigheid. Effectiviteit betekent dat je met de verwerking van de gegevens het gestelde doel kunt bereiken of dat het zeer waarschijnlijk is dat het gestelde doel bereikt kan worden. Evenredigheid houdt in dat het legitieme doel dat wordt nagestreefd in verhouding moet staan tot het feit dat daarvoor persoonsgegevens moeten worden verwerkt.

Als hoofdregel kan worden aangehouden: hoe hoger het risico, hoe intensiever het onderzoek mag zijn (binnen het kader dat artikel 172, eerste lid, Gemeentewet hiervoor biedt). Als er een grote dreiging is dat de openbare orde wordt verstoord (bij een bepaalde voetbalwedstrijd of demonstratie) is een intensievere vorm van onderzoek in publiek toegankelijke bronnen gerechtvaardigd. Dit is anders als de kans op verstoring nog niet zo concreet is.

Wanneer na de beoordeling van het signaal al min of meer duidelijk wordt van welke algemene of specifieke openbare orde bevoegdheden mogelijk gebruik wordt gemaakt, dient te worden beoordeeld of het online onderzoek noodzakelijk is om dat besluit te kunnen motiveren.

Subsidiariteit gaat over de vraag of het doel dat wordt beoogd met het onderzoek in publiek toegankelijke bronnen niet op een andere, minder ingrijpende wijze kan worden bereikt.

Stel vooraf de vraag of online onderzoek in publiek toegankelijke bronnen noodzakelijk is. Draagt de beoogde informatie daadwerkelijk bij om een besluit te kunnen motiveren of om een beeld te krijgen van de (dreigende) verstoring van de openbare orde? Is deze informatie reeds voorhanden of op een andere minder ingrijpende wijze te verkrijgen?

Inleiding

Stappenplan

Online onderzoek
in publiek
toegankelijke
bronnen

Inbedding
in de privacy-
organisatie

Praktijk-
voorbeelden

Dataminimalisatie

Het beginsel van dataminimalisatie houdt in dat persoonsgegevens toereikend moeten zijn, en ter zake dienen en beperkt tot wat noodzakelijk is voor de doeleinden waarvoor deze worden verwerkt.

Ga voorafgaand aan je onderzoek na naar welke informatie je op zoek bent en hoeveel data je nodig hebt. In een protocol zou hierover het volgende kunnen worden opgenomen:

- Zoek in principe handmatig op sociale media en niet met geautomatiseerde tools.
- Raadpleeg bij voorkeur informatie zonder dat deze ook wordt opgeslagen (bijvoorbeeld door het maken van screenshots).
- Zoek niet standaard iemands gehele tijdlijn op social media af, maar ga vooraf na naar welke (type) informatie je op zoek bent.
- Online onderzoek is niet toegestaan als een bestuurlijke rapportage van de politie al voldoende informatie bevat om een algemeen beeld te vormen van de situatie of om een specifieke openbare orde-bevoegdheid in te kunnen zetten.

Juistheid

De gemeente dient bij de inzet van online onderzoek in publiek toegankelijke bronnen maatregelen te treffen die waarborgen dat de persoonsgegevens die zij verwerken juist en actueel zijn. Alle redelijke maatregelen moeten worden genomen om de persoonsgegevens die onjuist zijn onverwijd te wissen of te rectificeren.

In het protocol kan hierover het volgende worden opgenomen:

- Bij het doen van online onderzoek dien je de herkomst en het tijdstip plaatsing van de informatie te achterhalen. Lukt dat niet, dan is verificatie via andere bronnen een optie. Als dat ook niet mogelijk is, dan kan de informatie niet op zichzelf gebruikt worden.

Integriteit en vertrouwelijkheid

De gemeente moet door het nemen van passende technische en organisatorische maatregelen ervoor zorgen dat persoonsgegevens op een dusdanige manier worden verwerkt, dat een passende beveiliging ervan gewaarborgd is en dat deze onder meer beschermd zijn tegen ongeoorloofde of onrechtmatige verwerking en tegen onopzettelijk verlies, vernietiging of beschadiging.

Opslagbeperking

Persoonsgegevens moeten in een vorm worden bewaard die het mogelijk maakt de betrokkenen niet langer dan noodzakelijk te identificeren voor de verwerking van de doeleinden waarvoor de gegevens worden verzameld.

In het protocol kan hierover het volgende worden opgenomen:

- Bijvangst van het onderzoek wordt direct gewist.
- Bij het nemen van een besluit naar aanleiding van een onderzoek gelden de termijnen van de selectielijsten.

Inleiding

Stappenplan

Online onderzoek
in publiek
toegankelijke
bronnen

Inbedding
in de privacy-
organisatie

Praktijk-
voorbeelden

Inbedding in de privacyorganisatie

Inleiding

Stappenplan

Online onderzoek
in publiek
toegankelijke
bronnen

Inbedding
in de privacy-
organisatie

Praktijk-
voorbeelden

Inbedding in de privacyorganisatie: organisatorische voorwaarden en uitgangspunten

- Elke situatie die zich voordoet, vergt een afzonderlijke afweging. De handreiking biedt daar een afwegingskader voor. Om meer inzicht te hebben in en controle te houden op het doen van online onderzoek wordt aangeraden om beleid te ontwikkelen, waarin een bredere visie wordt geformuleerd op dit onderwerp. De handreiking is daarbij behulpzaam.
- De beleidsmatige uitwerking kan worden neergelegd in werkprocessen of protocollen. Op deze manier wordt voldaan aan de verantwoordingsplicht uit de AVG en de daaraan gekoppelde verantwoordingsplicht om te kunnen aantonen dat de AVG wordt nageleefd.
- Het is belangrijk dat in werkprocessen of protocollen per situatie wordt vastgelegd welke wijze van onderzoek een gemeente van plan is om uit te voeren, in hoeverre daarbij persoonsgegevens worden verwerkt en waarom de openbare ordeverstoring de manier van onderzoek rechtvaardigt. Betrek daarbij de eventuele risico's en ga na of er aanvullende maatregelen moeten worden getroffen. Raadpleeg de privacy officer of de functionaris gegevensbescherming.
- Is het plan om nieuwe (verwerkings)activiteiten te ontwikkelen? Ga dan met de privacy officer na of een DPIA moet worden uitgevoerd.
- Informeer daarnaast de functionaris gegevensbescherming over de beoogde activiteiten en maak afspraken op welk moment de functionaris gegevensbescherming in het verdere proces wil worden betrokken.
- Controleer of de verwerkingsactiviteiten in het verwerkingenregister staan en voeg deze, indien dat niet het geval is, toe. Volg daarbij de bestaande interne afspraken daarover.
- Bepaal wie op welk moment beslist over de inzet en opschaling van de activiteiten.
- Zorg dat medewerkers van de afdeling openbare orde altijd een sparringspartner hebben om vragen die leven te bespreken en maak daar afspraken over. De uitwerking van stappen 3 tot en met 8 zijn bestanddelen die in de werkprocessen of protocollen hun neerslag vinden.
- Leg bij elke afzonderlijke zaak in ieder geval vast welke stappen er worden gezet, welke stappen er worden gezet, en wie welke afweging waarom heeft gemaakt. Daarmee wordt invulling gegeven aan de verantwoordingsplicht.
- Neem in de privacy verklaring op wat de gemeente doet op het vlak van online onderzoek in publiek toegankelijke bronnen. Vermeld wat de verwerkingsactiviteit inhoudt en voor welk doel daarbij persoonsgegevens worden verwerkt. Onderscheid daarbij de verschillende categorieën van persoonsgegevens.
- In het geval de keuze wordt gemaakt om het doen van dergelijk onderzoek bij een externe partij te beleggen, maak dan heldere afspraken over wat de reikwijdte is van de opdracht en welke activiteiten mogen worden uitgevoerd. Stel ten behoeve daarvan een verwerkersovereenkomst op. Overleg vooraf met de privacy officer en vraag de functionaris gegevensbescherming advies over de gemaakte afweging en de verwerkersovereenkomst.

Inleiding

Stappenplan

Online onderzoek
in publiek
toegankelijke
bronnen

Inbedding
in de privacy-
organisatie

Praktijk-
voorbeelden

Praktijkvoorbeelden

Inleiding

Stappenplan

Online onderzoek
in publiek
toegankelijke
bronnen

Inbedding
in de privacy-
organisatie

Praktijk-
voorbeelden

Praktijkvoorbeelden

Casus stapavond

Een middelgrote stad in het zuiden van het land kent een levendige uitgaanscultuur. De binnenstad kent een uitgebreid uitgaansgebied waar vrijdag en zaterdag veel mensen uit de stad en de omliggende regio op af komen. Zoals gebruikelijk vinden er regelmatig wat ongeregelde plaatsen; opstootjes, wat duw- en trekwerk, maar sinds een aantal weken lijkt het geweld toe te nemen. Zo vond er onlangs op een zaterdagavond een steekpartij plaats in vervolg op een vechtpartij eerder die avond. Er zijn daarbij drie mensen aangehouden. Een week later was het weer raak: een opstootje tussen twee groepen liep uit de hand en onttaarde in een grote vechtpartij met steekwapens. Twee politieagenten raakten gewond. De burgemeester wil het geweld een halt toeroepen door mogelijk tijdelijk cameratoezicht in te stellen en/of het vervroegen van sluitingstijden te bevelen.

Als eerste stap gaan de adviseurs openbare orde en veiligheid na wat de grondslag is voor het doen van online onderzoek. Dat is in dit geval artikel 151c en artikel 174, tweede lid, van de Gemeentewet in samenhang met de artikelen 3:2 en 3:46 van de Awb.

Daarna wordt gekeken of de benodigde informatie niet al op een andere wijze beschikbaar is. Bijvoorbeeld in een bestuurlijke rapportage vanuit de politie. Als aanvullende informatie noodzakelijk is, kunnen de adviseurs

online onderzoek doen in publiek toegankelijke bronnen. Het online onderzoek in publiek toegankelijke bronnen kan in de eerste plaats “situationeel” worden ingestoken door de adviseur openbare orde en veiligheid handmatig op Twitter-hashtags te laten zoeken die relateren aan het uitgaansweekend in de gemeente, of door tijdelijk in openbare Telegramkanalen mee te lezen met een kenbaar gemeenteprofiel.

De informatie die wordt verzameld mag enkel gerelateerd zijn aan het doel waarvoor de bevoegdheden worden ingezet. Het is belangrijk om na te gaan of het beeld dat verkregen wordt juist en actueel is. Enkel ter zake dienende informatie kan worden verzameld en gebruikt. Zogenaemde “bijvangst” of na nadere bestudering irrelevante informatie moet direct worden verwijderd. Gelet op het doeleinde waarvoor de gegevens worden verzameld, mogen de gegevens niet enkel worden opgeslagen en bewaard, om de reden dat deze mogelijk ooit nog eens van pas kunnen komen. Ook mogen de gegevens niet worden bewaard voor een ander doel, indien daar geen rechtsgrondslag voor is.

Inleiding

Stappenplan

Online onderzoek
in publiek
toegankelijke
bronnen

Inbedding
in de privacy-
organisatie

Praktijk-
voorbeelden

Casus jaarwisseling

Relschoppers hebben opnieuw een onrustige jaarwisseling veroorzaakt in een kleine stad in het midden van het land. In de gemeente loopt het nieuwjaarsfeest al jaren uit op rellen. Dat leidde tot het afsteken van zwaar vuurwerk, vernielingen, brandstichting en het hinderen en lastigvallen van hulpdiensten. Inwoners geven aan zich niet meer veilig te voelen tijdens de jaarwisseling. Om te voorkomen dat het dit jaar weer uit de hand loopt heeft de burgemeester al verschillende maatregelen getroffen. Zo zijn er camera's opgehangen, heeft hij vooraf een waarschuwingsbrief geschreven aan jongeren die in het verleden overlast veroorzaakten, en is er naar de inwoners gecommuniceerd dat 'hard en daadkrachtig opgetreden zal worden'. Ter voorbereiding op de nieuwjaarsnacht onderzoekt de gemeente ook of er op internet aanwijzingen zijn die aanleiding kunnen zijn voor extra of gerichte maatregelen.

Voordat de gemeente start met een online onderzoek in publiek toegankelijke bronnen, moet worden nagegaan of (een deel van) de benodigde gegevens niet al voorhanden zijn. Bijvoorbeeld informatie over ongeregelde heden in de afgelopen jaren. Indien blijkt dat het noodzakelijk is, dan kan in publiek toegankelijke bronnen (zoals openbare sociale media-accounts of Twitter) door het gebruik van zoektermen die zich richten op de jaarwisseling handmatig onderzoek worden gedaan met als doel om na te gaan of er signalen zijn dat de rellen zich in een bepaalde buurt of bepaald gebied zullen gaan afspelen. Hiermee kunnen gericht politie of BOA's worden ingezet. Als de gemeente op basis van de verzamelde informatie vreest dat strafbare feiten zullen worden gepleegd, kan de politie bij de situatie worden betrokken. Aan de hand van de reeds voorhanden zijnde informatie (bijvoorbeeld door de politie verstrekte bestuurlijke rapportages), verdient het een nadere afweging of er een noodzaak is om van een meer situationele aanpak naar een beperkt persoonsgericht online onderzoek over te gaan. Een belangrijke vraag daarbij is of niet reeds andere informatie voorhanden is of dat de informatie op een minder ingrijpende manier kan worden verkregen. Indien de noodzaak wordt vastgesteld, dan is het hierna volgende van belang.

De informatie die wordt verzameld mag enkel gerelateerd zijn aan gevreesde onrusten rondom de jaarwisseling en de dreigingen die zich voordoen. Het is dus niet de bedoeling dat een beeld wordt verkregen van bijvoorbeeld de psychische gesteldheid van personen binnen de groep of waar deze personen naar school gaan of werkzaam zijn. Ook is het niet de bedoeling dat deze personen stelselmatig of continu online gevolgd worden. Daarvan is bijvoorbeeld sprake wanneer een adviseur openbare orde en veiligheid non-stop een Telegramkanaal, waarop de groep actief is, volgt zonder dat daartoe een directe aanleiding bestaat. Daarnaast is het belangrijk om na te gaan of het beeld dat verkregen wordt juist en actueel is. Dit om te voorkomen dat personen ten onrechte onderwerp van onderzoek zijn. Enkel ter zake dienende informatie kan worden verzameld en gebruikt. Zogenoemde "bijvangst" of na nadere bestudering irrelevante informatie moet direct worden verwijderd. Gelet op het doeleinde waarvoor de gegevens worden verzameld, mogen de gegevens niet enkel worden opgeslagen en bewaard, om de reden dat deze mogelijk ooit nog eens van pas kunnen komen. Ook mogen de gegevens niet worden bewaard voor een ander doel, indien daar geen rechtsgrondslag voor is. De gebruikte gegevens moeten worden verwijderd, nadat de dreiging rond deze jaarwisseling zich niet meer voordoet.

Inleiding

Stappenplan

Online onderzoek
in publiek
toegankelijke
bronnen

Inbedding
in de privacy-
organisatie

Praktijk-
voorbeelden

Casus kermis

In een gemeente wordt een jaarlijkse zomerkermis georganiseerd waar bezoekers uit de gehele regio op af komen. In 2022 vonden er tijdens die kermis ongeregelde plaatsen plaats. Rivaliserende jongerengroepen uit dorpen in de regio zochten de confrontatie met elkaar en met de politie en gooiden met vuurwerk, flessen en bakstenen. De burgemeester besloot daarop de sluitingstijd van de kermis te vervroegen en een veiligheidsrisicogebied aan te wijzen om preventief te fouilleren.

De burgemeester wil voorkomen dat zich tijdens de volgende zomerkermis opnieuw ongeregelde plaatsen voordoen. De gemeente mag daartoe voorafgaand en tijdens de kermis publiek toegankelijke bronnen raadplegen om te onderzoeken of er signalen zijn die erop duiden dat het opnieuw mis zal gaan. Dat kan bijvoorbeeld door de adviseur openbare orde en veiligheid handmatig openbare Facebook-groepen of openbare Instagramaccounts bekijkt, gebruikmakend van een kenbaar gemeenteprofiel. Het feit dat het tijdens de vorige editie escaleerde geeft voldoende aanleiding om het online onderzoek uit te voeren, maar dient te worden afgerond nadat het evenement weer voorbij is. De informatie uit open bronnen kan aanleiding vormen om preventieve en bestuursrechtelijke handhavende maatregelen te treffen. Vaak zullen de signalen uit open bronnen ook worden gecombineerd met informatie vanuit de "fysieke wereld", in het geval van de kermis bijvoorbeeld met informatie van jongerenwerkers die in contact staan met jeugdgroepen of informatie verkregen van de politie in de vorm van een bestuurlijke rapportage. Ook die gecombineerde informatie kan aanleiding vormen om preventieve en bestuursrechtelijke handhavende maatregelen te treffen.

Casus onverwachte demonstratie

De gemeente krijgt signalen er onverwacht een demonstratie op komst is vanwege voorgenomen kabinetsplannen. Via social media worden in korte tijd massaal oproepen gedaan om aan te sluiten bij de protesten. Zo wordt opgeroepen om snelwegen en de toegang tot gemeentehuizen

te blokkeren. Als de acties waartoe wordt opgeroepen doorgaan kan dit een grote impact hebben op de openbare orde en dienen er mogelijk maatregelen genomen te worden. Het is voor de burgemeester in dat geval noodzakelijk om zich een goed beeld te kunnen vormen van de aangekondigde demonstraties. Hij geeft daartoe zijn medewerkers opdracht online naar informatie te zoeken die een bijdrage kunnen leveren aan de informatiepositie zodat er eventueel maatregelen getroffen kunnen worden. Daarbij kan gezocht worden naar relevante informatie in openbare Telegramgroepen en Facebookpagina's waarop oproepen gedaan worden om aan te sluiten bij de demonstraties. Het online onderzoek kan dan gebaseerd worden op artikel 5 van de Wet openbare manifestaties. De verzamelde informatie kan helpen bij het komen tot een zorgvuldig en goed gemotiveerd besluit.

Casus manifestatie

Samenkomsten worden vaak via sociale media kenbaar gemaakt. Een van de meest bekende voorbeelden was Project X in Haren waarbij deelnemers via Facebook zich hadden aangemeld voor deelname. Later zijn er meer voorbeelden geweest van demonstraties waarbij je aanwezigheid op bijvoorbeeld Facebookpagina's via een vinkje kenbaar kon worden gemaakt. Wanneer groeperingen demonstraties aankondigen waarbij gezien hun achtergrond het vermoeden bestaat dat dit tot ongeregelde plaatsen kan leiden kan deze informatie van Facebook relevante en noodzakelijke informatie zijn voor een burgemeester zodat er eventueel maatregelen getroffen kunnen worden. De burgemeester kan bijvoorbeeld op grond van artikel 5 Wet openbare manifestaties een locatie aanwijzen waarnaar de demonstranten verwezen en begeleid kunnen worden en kan de politieinzet daarop worden afgestemd.

Inleiding

Stappenplan

Online onderzoek
in publiek
toegankelijke
bronnen

Inbedding
in de privacy-
organisatie

Praktijk-
voorbeelden

Inleiding

Stappenplan

Online onderzoek
in publiek
toegankelijke
bronnen

Inbedding
in de privacy-
organisatie

Praktijk-
voorbeelden

Auteurs:

HOOGHIEMSTRA
&
PARTNERS
strategisch en juridisch advies

pro facta

Deze handreiking is een uitgave van:

**Ministerie van Binnenlandse Zaken
en Koninkrijksrelaties**

Postbus 20011 | 2500 EA Den Haag

Versie 1.0 | Oktober 2023